

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาคผนวก ก แบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยย่นเรศวร

ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพมหานคร

หลักสูตร การจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว

รายวิชา 803598 วิทยานิพนธ์

คำอธิบายแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดนี้สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรี ของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยย่นเรศวร ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพมหานคร ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาจากท่านได้โปรดพิจารณาและตอบคำถามทุกข้อของแบบสอบถามนี้ ตามความจริงที่สุด เพื่อความสมบูรณ์ครบถ้วนของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

ผู้วิจัยใคร่ขอเรียนชี้แจงว่า การตอบแบบสอบถามของท่านในครั้งนี้จะไม่กระทบกระเทือนหรือเกิดความเสียหายต่อท่านและครอบครัวของท่านแต่ประการใด และขอรับรองว่าคำตอบของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ จะนำไปใช้เพียงเพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดีและขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

นางสาวชิษณุชา ปานศิริ

นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยย่นเรศวร ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 20 ปี 2. 21-30 ปี
 3. 31-40 ปี 4. 41-50 ปี
 5. 51-60 ปี 6. 61 ปี ขึ้นไป

3. สถานภาพสมรส

1. โสด 2. สมรส 3. หย่าร้าง / แยกกันอยู่

4. ระดับการศึกษาสูงสุด

1. ประถมศึกษา 2. มัธยมศึกษา
 3. ปริญญาตรี 4. ปริญญาโท
 5. ปริญญาเอก

5. อาชีพ

1. บริการที่พักแรม 2. ร้านอาหาร / ร้านค้า
 3. บริการด้านการคมนาคมขนส่ง 4. ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ
 5. รับจ้าง 6. พนักงานบริษัทเอกชน
 7. อื่นๆ โปรดระบุ

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1. ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท 2. 10,001 - 20,000 บาท
 3. 20,001 - 30,000 บาท 4. 30,001 - 40,000 บาท
 5. 40,001 - 50,000 บาท 6. 50,001 - 60,000 บาท
 7. 60,001 บาท ขึ้นไป 8. ไม่มีรายได้

7. ภูมิลำเนา

1. เป็นคนในพื้นที่
 2. ย้ายมาจากต่างพื้นที่ โปรดระบุ อำเภอ จังหวัด

8. ท่านเป็นสมาชิกขององค์กรท้องถิ่น หรือกลุ่มกิจกรรมใดๆ ในชุมชนหรือไม่

1. ไม่เป็น 2. เป็น โปรดระบุ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องคำตอบเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ดังต่อไปนี้

5	หมายถึง	มีส่วนร่วมมากที่สุด
4	หมายถึง	มีส่วนร่วมมาก
3	หมายถึง	มีส่วนร่วมปานกลาง
2	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อย
1	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ข้อ	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาและวิเคราะห์ปัญหาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม						
1	ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น					
2	ร่วมศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหา					
3	ร่วมสำรวจและเก็บข้อมูล					
4	ประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการค้นหาปัญหา					
5	การให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการค้นหาปัญหา					
6	ร่วมวิเคราะห์ข้อมูลและความรุนแรงของปัญหา					
7	ร่วมประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินการ					
2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม						
1	ร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดทำแผน					
2	ร่วมกำหนดนโยบาย กฎระเบียบและวางแผนกิจกรรม					
3	การให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการวางแผนกิจกรรมต่างๆ					
4	การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ในการวางแผน					
5	ให้คำปรึกษาในการวางแผน จัดทำโครงการต่างๆ					
6	ประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวางแผน					
7	จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการ					

ข้อ	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแผนที่วางไว้						
1	ปฏิบัติตามแผนหรือกิจกรรมที่กำหนดไว้					
2	ชักชวนผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรม					
3	ทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม					
4	ให้การสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ในการจัดกิจกรรม					
5	ประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรม					
6	การจัดหางบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรม					
7	การให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรม					
4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม						
1	ร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้					
2	ร่วมวิเคราะห์และประเมินผลการปฏิบัติงาน					
3	ร่วมวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน					
4	ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการประเมินผล					
5	ร่วมวางกฎเกณฑ์และควบคุมมาตรฐานด้านการท่องเที่ยว					
6	ร่วมวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน					

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องคำตอบของท่านเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อ	ข้อมูล	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1) ท่านมีทัศนคติต่อการท่องเที่ยวในระดับใด						
1	สภาพแวดล้อมในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวจะถูกทำลายโดยนักท่องเที่ยว					
2	ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับความรู้และวิทยาการใหม่ๆจากการท่องเที่ยว					
3	การท่องเที่ยวสร้างชื่อเสียงและทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักจังหวัดเพชรบุรี					
4	การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่มากขึ้น					
5	การท่องเที่ยวทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลง					
2) ท่านตระหนักถึงประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร						
1	ท้องถิ่นมีการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น					
2	ชุมชนท้องถิ่นได้รับการพัฒนาให้เจริญขึ้น เช่น มีถนนลาดยางตัดผ่าน					
3	สภาพแวดล้อมของชุมชนได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น					
4	แหล่งท่องเที่ยวได้รับการอนุรักษ์ พัฒนาให้สวยงามขึ้น					
5	มีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นไม่ให้เปลี่ยนแปลง					
3) ท่านตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวในระดับใด						
1	ท่านได้รับรู้ถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว					
2	ท่านได้เห็นปัญหาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวถูกทำลาย					
3	ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แก้ไขปัญหาแหล่งท่องเที่ยวถูกทำลาย					
4	มีการร่วมรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่นอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว					

ข้อ	ข้อมูล	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5	มีการร่วมลงมือพัฒนาให้พื้นที่เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน					
4) ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวอย่างไร						
1	สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรท่องเที่ยว					
2	การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์					
3	การจัดแสดงนิทรรศการ					
4	มีการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว					
5	จากการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว					
5) ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลต่อเศรษฐกิจในท้องถิ่นอย่างไร						
1	ประชาชนได้รับค่าตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบของตัวเงิน					
2	การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดจะช่วยให้ประชาชนมีรายได้เพิ่ม					
3	ได้รับความสนใจและการสนับสนุนจากนักธุรกิจในการลงทุนมากขึ้น					
4	เศรษฐกิจของชุมชนได้รับการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้น					
5	ช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ประชาชนในท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น					
6	การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดจะทำให้คนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะคนที่มีเงิน นายทุนได้รับผลประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว					
7	การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดนั้นจะทำให้ราคาสินค้าและอัตราค่าบริการทางการท่องเที่ยวนั้นมีราคาสูงขึ้น					
6) ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลต่อสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นอย่างไร						
1	การท่องเที่ยวทำให้ประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมที่ดีของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป					
2	การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม อุบัติเหตุ โสเภณีเพิ่มมากขึ้น					
3	ประชาชนเห็นความสำคัญและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น					
4	การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น					
7) ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างไร						
1	สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม					
2	การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาด้านขยะ น้ำเสีย การจราจรติดขัดเพิ่มขึ้น					
3	การท่องเที่ยวจะทำให้สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกได้รับการปรับปรุงให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น					

ข้อ	ข้อมูล	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
8) ท่านได้รับการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวจากภาครัฐอย่างไร						
1	ด้านงบประมาณเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว					
2	ด้านบุคลากร เช่น ส่งวิทยากรมาฝึกอบรมให้ความรู้กับประชาชน					
3	ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น ป้ายสื่อความหมาย					
4	ด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวก					
5	ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสร้างถนน					
9) ท่านได้รับการชักชวนจากบุคคลหรือหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำหมู่บ้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร						
1	ได้รับการชักชวนจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการของพื้นที่					
2	ได้รับการชักชวนจากองค์การบริหารส่วนตำบล					
3	ได้รับการชักชวนจากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย					
4	ได้รับการชักชวนจากข้าราชการ เช่น พัฒนาการ					
5	ได้รับการชักชวนจากองค์กรอิสระต่างๆ เช่น สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว					

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรี
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องคำตอบของท่านเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

5	หมายถึง	เกิดปัญหามากที่สุด
4	หมายถึง	เกิดปัญหามาก
3	หมายถึง	เกิดปัญหาปานกลาง
2	หมายถึง	เกิดปัญหาน้อย
1	หมายถึง	เกิดปัญหาน้อยที่สุด

ร.ก	สภาพปัญหา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่						
1	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการประสานความร่วมมือ					
2	ขาดการประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม					
3	ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ					
4	ขาดการสนับสนุนด้านนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว					
2) ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรม						
1	กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น					
2	ผู้ประกอบการมุ่งแต่ผลประโยชน์ ไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม					
3	ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว					
4	ขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน					
3) ปัญหาเกี่ยวกับการบริการ						
1	การบริการนักท่องเที่ยวไม่มีมาตรฐาน					
2	มีสถานที่บริการนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร					
3	ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวไม่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยว					
4) ปัญหาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว						
1	นักท่องเที่ยวเดินทางมามากเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ทำให้ได้รับการบริการไม่ทั่วถึงและไม่ประทับใจ					
2	นักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้รับการบริการ					

ข้อ	สภาพปัญหา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5) ปัญหาเกี่ยวกับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว						
1	เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและประชาชนท้องถิ่น					
2	ขาดความร่วมมือจากประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม					
3	ประชาชนได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่					
4	ประชาชนในพื้นที่ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม					
6) ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายจากองค์กร / หน่วยงานของรัฐ						
1	ขาดการส่งเสริม สนับสนุนให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม					
2	กฎหมาย / กฎเกณฑ์ที่ออกมาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไม่สามารถบังคับใช้ได้จริง					

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาสละเวลาและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
ผู้วิจัย

ภาคผนวก ข บริบทพื้นที่ศึกษา

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดเพชรบุรี

เพชรบุรี เป็นเมืองที่เคยรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของไทย ในกลุ่มหัวเมืองฝ่ายตะวันตก มีชื่อเรียกปรากฏในหนังสือชาวต่างประเทศ เช่น ชาววิลันดา เรียกว่า “พิพริย์” ชาวฝรั่งเศสเรียกว่า “พิพฟีล” และ “พิพรี” จึงสันนิษฐานกันว่าชื่อ “เมืองพริบพรี” นั้นอาจจะ เป็นชื่อเดิมของเมืองเพชรบุรี

ชื่อ “เพชรบุรี” มีปรากฏเป็นหลักฐานมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่มาของชื่อมีที่มา ได้ 2 ทาง ทางแรกเป็นการเรียกตามชื่อแม่น้ำเพชรบุรี ส่วนอีกทางหนึ่งเป็นการเรียกตามตำนาน ที่เล่าสืบกันมาว่าในสมัยโบราณเคยมีแสงระยิบระยับในเวลากลางคืนที่เขาแด่น ทำให้คนเข้าใจว่า มีเพชรพลอยบนเขานั้นเมืองเพชรบุรีมีศิลปะวัตถุมากมาย เป็นหลักฐานที่แสดงว่าเพชรบุรีเคยเป็น บ้านเมืองที่มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นชุมชนถาวรมาตั้งแต่สมัยทวารวดี

เพชรบุรีในสมัยสุโขทัย อาณาจักรสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหงแม้จะมีอำนาจครอบคลุม เพชรบุรีแต่เพชรบุรีก็ยังมีอิสระอยู่มาก สามารถส่งทูตไปจีนได้ ต้นวงศ์ของกษัตริย์เพชรบุรี ในช่วงสมัยสุโขทัยคือ พระพนมทะเลศิริ ผู้เป็นเชื้อสายของพระเจ้าพรหมแห่งเวียงไชยปราการ ราชวงศ์นี้ได้ครองเมืองเพชรบุรีมาจนถึงสมัยพระเจ้าอู่ทองจึงได้เสด็จไปสถาปนากรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี

เพชรบุรีในสมัยอยุธยา ในสมัยอยุธยาตอนต้น เพชรบุรีขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาในแบบศักดินา สวามิภักดิ์มีขุนนางควบคุมเป็นชั้น ๆ ขึ้นไป แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยพระบรมไตรโลกนาถอำนาจในส่วนกลางมีมากขึ้น เพชรบุรียังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกรุงศรีอยุธยา ดังนั้น อำนาจจากส่วนกลางจึงมามีส่วนในการปกครองเพชรบุรีมากกว่าเดิม

เพชรบุรีในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสินจนถึงแผ่นดิน พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไทยยังคงทำสงครามกับพม่ามาโดยตลอด ซึ่งเจ้าเมืองและชาวเมือง เพชรบุรีก็ยังคงมีส่วนในการทำสงครามดังกล่าว จนเมื่อพม่าตกเป็นของอังกฤษ บทบาทของเมือง เพชรบุรีที่มีต่อเมืองหลวงและราชสำนักจึงค่อยๆ เปลี่ยนไปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดปรานเมืองเพชรบุรีตั้งแต่ครั้งยังทรงผนวชอยู่ เมื่อขึ้นครองราชย์แล้ว โปรดให้สร้าง พระราชวัง วัด และพระเจดีย์ใหญ่ขึ้นบนเขาเตี้ยๆ ใกล้กับตัวเมืองและพระราชทานนามว่า “พระนครคีรี” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดให้สร้าง พระราชวังอีกแห่งหนึ่งในตัวเมืองเพชรบุรี คือ “พระรามราชนิเวศน์” หรือ “วังบ้านปืน” และด้วยความเชื่อที่ว่าอากาศชายทะเลและน้ำทะเล อาจบรรเทาอาการเจ็บป่วยได้พระบาทสมเด็จพระ

มณฑลเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวัง "พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน" ขึ้นที่ชายหาดชะอำเพื่อใช้เป็นที่พักพิงของพระองค์

คำขวัญจังหวัด "เขาวังคู่บ้าน ขนมหวาน เมืองพระ เลิศล้ำศิลปะ แดนธรรมะทะเลงาม"

สภาพทั่วไปของจังหวัดเพชรบุรี

1. ลักษณะทางภูมิศาสตร์

จังหวัดเพชรบุรี ตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯ 123 ก.ม. มีพื้นที่ประมาณ 6,225.138 ตร.ก.ม.หรือประมาณ 3,890,711 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ประเทศเมียนมาร์

ภาพ 4 แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดเพชรบุรี

2. ลักษณะภูมิประเทศ

ทางด้านทิศตะวันตกในเขตอำเภอแก่งกระจานและอำเภอหนองหญ้าปล้อง มีลักษณะเป็นที่ราบสูงและภูเขาสูงชันแล้วค่อย ๆ ลาดต่ำมาทางทิศตะวันออกเกิดเป็นสันปันน้ำแบ่งน้ำส่วนหนึ่งให้ไหลลงสู่ประเทศพม่าและอีกส่วนหนึ่งไหลมาทางทิศตะวันออกเป็นต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรี และแม่น้ำปราณบุรี สภาพเช่นนี้ทำให้ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบุรีอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และแร่ธาตุ แต่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยเนื่องจากไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์จะมีเพียงชาวกะเหรี่ยงและชาวกระเหรี่ยงที่อพยพข้ามแดนมาจากพม่าเข้ามาอาศัยเท่านั้น

3. ลักษณะภูมิอากาศ (ที่มา : สำนักงานอุตุนิยมวิทยาจังหวัดเพชรบุรี)

จังหวัดเพชรบุรีอยู่ติดกับอ่าวไทยจึงได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในฤดูฝน และอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงฤดูหนาว จึงทำให้มีอากาศหนาวเย็นในช่วงเวลาดังกล่าว สำหรับช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ช่วงเดือนธันวาคม – เมษายน แบ่งฤดูกาลออกเป็น 3 ฤดูดังนี้

ฤดูร้อน	เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ - กลางเดือนพฤษภาคม
ฤดูฝน	เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม
ฤดูหนาว	เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนกุมภาพันธ์

4. ลักษณะทางการปกครอง

จังหวัดเพชรบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 93 ตำบล และ 685 หมู่บ้าน มีหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น แยกเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 12 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 69 แห่ง สภาตำบล 13 แห่ง

5. ประชากร (ที่มา : สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง)

ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 30 กันยายน 2550 จังหวัดเพชรบุรีมีประชากรจำนวน 456,061 คน เป็นชาย 220,847 คน หญิง 235,214 คน จำนวนบ้าน 156,457 หลังคาเรือน รายได้ประชากร 54,573 บาท/ปี/คน

6. ทรัพยากรธรรมชาติ

6.1 ทรัพยากรดิน ลักษณะดินของจังหวัดเพชรบุรีสามารถแบ่งตามลักษณะได้ 3 ส่วน คือ

ดินเหนียวและดินเหนียวปนทราย พบในบริเวณที่ราบตอนกลางของจังหวัด

ดินเหนียวถึงดินร่วนปนกรวดและเศษหิน พบในบริเวณที่ราบสูงทางด้าน

ตะวันตก

ดินร่วนเหนียว พบในบริเวณพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันออก

6.2 **ทรัพยากรน้ำ** มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ประกอบด้วยแม่น้ำเพชรบุรี ต้นน้ำจากเทือกเขาสูงชันทางด้านตะวันตกของจังหวัด ไหลผ่าน อำเภอแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมืองฯ แล้วลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอบ้านแหลม มีความยาว 210 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญของจังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

6.3 **ทรัพยากรป่าไม้** (ที่มา : สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี) จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่ป่าไม้ ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 จำนวน 2,397,600 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 61.62 ของพื้นที่ทั้งหมด (3,890,711 ไร่)

6.4 **ทรัพยากรแร่ธาตุ** (ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบุรี) ณ เดือนธันวาคม 2550 จังหวัดเพชรบุรีมีเหมืองแร่สัมปทานทั้งหมด 13 แปลง และเปิดทำการ 8 แปลงหยุดทำการ 4 แปลง และยังไม่แจ้งเปิดทำการ 1 แปลง ในปีงบประมาณ 2550 มีรายได้จากค่าภาคหลวงแร่และค่าธรรมเนียม รวม 13,443,805.89 บาท สำหรับแร่ธาตุที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ แร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ดินขาว หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ ควอตซ์ หินแกรนิต ดิบุก หินอ่อน

7. การเมือง การปกครอง

จังหวัดเพชรบุรี มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน 3 รูปแบบ คือ

1. การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยหน่วยงานสังกัดส่วนกลางซึ่งมาตั้งหน่วยปฏิบัติงานในพื้นที่ จำนวน 74 ส่วนราชการ

2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค จัดรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการเป็น 2 ระดับ คือ

2.1 ระดับจังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการประจำจังหวัด จำนวน 31 ส่วนราชการ

2.2 ระดับอำเภอ ประกอบด้วย 8 อำเภอ (93 ตำบล 698 หมู่บ้าน) สำหรับรายชื่ออำเภอทั้ง 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอชะอำ อำเภอท่ายาง อำเภอเขาย้อย อำเภอบ้านแหลม อำเภอบ้านลาด อำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอแก่งกระจาน

3. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี เทศบาล 13 แห่ง (เทศบาลเมือง 2 แห่ง และเทศบาลตำบล 11 แห่ง) องค์การบริหารส่วนตำบล 71 แห่ง

8. สภาพเศรษฐกิจ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเพชรบุรี จากข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ปี พ.ศ. 2549 จังหวัดเพชรบุรีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ราคาประจำปีเท่ากับ 44,852 ล้านบาท มีมูลค่า GPP เป็นลำดับที่ 34 ของประเทศ อัตราการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ราคาคงที่ ขยายตัวจากปีที่แล้วร้อยละ 2.5 โดยรายได้ต่อหัวของจังหวัดเพชรบุรี ปี พ.ศ.2549 จำนวน 102,202 บาท/คน/ปี

9. สภาพสังคม

9.1 การศาสนา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 97.35) และศาสนาอื่น ๆ ได้แก่ ศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 2.49) และศาสนาคริสต์ (ร้อยละ 0.16) นอกนั้นเป็นศาสนาอื่น ๆ

จังหวัดเพชรบุรีมีวัด 254 วัด มัสยิด 14 แห่ง โบสถ์คริสต์ 8 แห่ง พระภิกษุ 2,285 รูป สามเณร 296 รูป

9.2 ด้านวัฒนธรรม

• หน่วยพิพิธภัณฑ

1. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่บนพระนครศรีอยุธยา
2. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามราชนิเวศน์ ตั้งอยู่บริเวณภายในที่ทำการจังหวัดทหารบกเพชรบุรี

• สภาวัฒนธรรม

1. สภาวัฒนธรรมจังหวัด 1 แห่ง
2. สภาวัฒนธรรมอำเภอ 8 แห่ง
3. สภาวัฒนธรรมตำบล 10 แห่ง

• กลุ่มอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษาทางศิลปวัฒนธรรม (อส.มศ.)

1. กลุ่ม อส.มศ.ที่จัดตั้ง ปี 2537 3 กลุ่ม
2. กลุ่ม อส.มศ.ที่จัดตั้ง ปี 2546 2 กลุ่ม

• ศูนย์วัฒนธรรม

1. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี อยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
2. ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นวัดภาคกลาง อยู่ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร
3. ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนคงคาราม อยู่ที่โรงเรียนคงคาราม

• แหล่งโบราณคดี (โบราณสถาน – โบราณวัตถุ)

1. ปราสาทหินศิลาแลง วัดกำแพงแลง อำเภอเมืองเพชรบุรี
2. พระปรางค์ 5 ยอด วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมืองเพชรบุรี
3. หอพระไตรปิฎก วัดใหญ่สุวรรณาราม อำเภอเมืองเพชรบุรี
4. บานประตูพระอุโบสถ วัดพลับพลารชัย อำเภอเมืองเพชรบุรี
5. เสาชิงช้า วัดเพชรพลี อำเภอเมืองเพชรบุรี
6. พระพุทธไสยาสน์ วัดพระนอน อำเภอเมืองเพชรบุรี
7. ฝาผนังพระอุโบสถ วัดเกาะแก้วสุทธาราม อำเภอเมืองเพชรบุรี
8. พระตำหนักศรเพชรปราสาท พระราชวังรามราชนิเวศน์ อำเภอเมือง

เพชรบุรี

9. พระราชวังมฤคทายวัน ค่ายพระรามหก อำเภอชะอำ
10. พระพุทธรูปปางไสยาสน์ ถ้ำพระเขานาขวาง อำเภอชะอำ
11. โบสถ์ไม้สักจำหลักลาย วัดกุฎีบางเค็ม อำเภอเขาย้อย
12. พระอุโบสถ วัดท่าคอย อำเภอท่าายาง
13. พิพิธภัณฑของโบราณ วัดบรรตาวาส(เขากระจิว) อำเภอท่าายาง

ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ท้องถิ่น

จังหวัดเพชรบุรี มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเอกลักษณ์ท้องถิ่น ที่สำคัญ ดังนี้

ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และการละเล่นพื้นบ้าน

1. งานพระนครคีรีเมืองเพชร จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เริ่มในวันศุกร์สัปดาห์แรกของเดือนกุมภาพันธ์ รวม 10 วัน 10 คืน เพื่อรำลึกถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์เมืองเพชร ตลอดจนเพื่อเผยแพร่สิ่งที่ดีงามในทุกด้านให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มีกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น การแสดงและสาธิตงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การแข่งขันวัวเทียมเกวียน เป็นต้น ในช่วงของการจัดงานจะมีการประดับไฟบนเขาวัง สวยงามเป็นอย่างมาก

2. ประเพณีวัวลานหรือวัวระดอง การเล่นวัวลานมีวิวัฒนาการมาจากการใช้วัวนมคว่ำ เพราะลักษณะลานนมคว่ำเป็นวงกลม วิธีการนมคว่ำนั้น วัวที่อยู่ใกล้จุดศูนย์กลางไม่ต้องใช้กำลังและฝีเท้ามากเพราะอยู่ในช่วงหมุนรอบสั้น แต่วัวตัวที่อยู่ออกสุดอยู่ห่างจากจุดศูนย์กลางมาก ระยะทางที่ต้องหมุนจะยาวกว่าจึงต้องเลือกวัวตัวที่มีกำลังและฝีเท้าดี ด้วยเหตุนี้เกษตรกรจึงคิดการเล่นวัวลานขึ้นมาเพื่อความสนุกสนานประกวดว่าวัวของใครจะมีฝีเท้าและกำลังดีกว่ากันและยังมีผลต่อการค้าขายวัวใช้งานอีกด้วยเพราะวัวที่ชนะการเล่นวัวลานจะมีผู้สนใจซื้อในราคาสูง

3. วัวเทียมเกวียน เมืองเพชรบุรีได้จัดให้มีการประกวดวัวเทียมเกวียนขึ้นทุก ๆ ปี ในช่วงของการจัดงานพระนครคีรี - เมืองเพชร เพื่ออนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้านและสืบทอดประเพณี ชาวบ้านนิยมนำวัวมาประกวดเพราะมีความหมายว่า วัวที่มีความสมบูรณ์จะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงฐานะความเป็นอยู่ของผู้เป็นเจ้าของ ลักษณะการประกวดวัวเทียมเกวียนจะประกวดครั้งละ 1 คู่ กล่าวคือ วัวจำนวน 2 ตัวต่อเกวียน 1 เล่ม หรืออาจจะประกวดทั้งสองคู่ก็มี ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม การเดินของวัวในระหว่างที่เดินประกวดจะมีเสาหลักปักไว้เป็นคู่ ๆ วัวเทียมเกวียนจะต้องเดินให้ครบ 3 รอบ และห้ามวัวเดินชนเสาหลัก ในระหว่างที่เดินอาจจะมีคนตีบรรเลงเพื่อความสนุกสนานด้วย

4. ละครชาตรี เป็นละครรำที่เก่าแก่ที่สุด ได้รับวัฒนธรรมจากละครของอินเดีย เข้ามาสู่เมืองเพชรบุรีตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน มีเพียงประวัติว่า หม่อมเมืองซึ่งเป็นหม่อมในรัชกาลที่ 5 เป็นคน เพชรบุรีด้วยเป็นผู้มีความสามารถในการละเล่นละครชาตรี จึงมักเล่นถวายหน้าพระที่นั่ง ทุกครั้งที่เสด็จมาจนได้รับพระราชทานบริเวณ “หน้าพระลาน” เพื่อเป็นที่แสดงละครเป็นประจำ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 มีผู้นำละครออกมาประสมกับละครชาตรี เรียกว่า ละครเข้าเครื่อง หรือ ละครชาตรีเครื่องใหญ่ เป็นละครที่รวม ศิลปะการร้อง และการรำเข้าด้วยกัน และได้แพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

5. ไทยทรงดำ หรือไทยดำ หรือ ไทยโซ่ง หรือ ลาวโซ่ง เป็นชื่อกลุ่มชนเผ่าไทยกลุ่มหนึ่งในท้องถิ่น

จังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอเขาชัย้อย อาชีพหลักของชาวไทยทรงดำ คือทำนาทำไร่ หาของป่าและจับสัตว์ป่า นอกจากนี้ยังมีความสามารถเป็นพิเศษในการจับปลาตามห้วยหนอง ลำคลอง ส่วนอาชีพรอง คือ อาชีพจักสาน โดยเฉพาะการจักสานหลัก หรือเข่ง ภาษาของชาวไทยทรงดำ มีลักษณะคล้าย กับภาษาไทยอื่นๆ ทั่วไป แต่มีลักษณะเฉพาะในการออกเสียงและศัพท์เฉพาะบางคำและมีอักษรเขียนของตนเองซึ่งปัจจุบันมีผู้อ่านได้น้อยลง ทรงผมเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจโดยเฉพาะทรงผมของผู้หญิงมีถึง 8 แบบ แต่ละแบบจะบ่งบอกถึงสถานภาพของสตรีผู้นั้น

6. การแข่งเรือยาว ประเพณีการแข่งขันเรือยาวของจังหวัดเพชรบุรี นิยมเล่นกันตามวัดที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี ตั้งแต่กลางเดือน 11 ถึงกลางเดือน 12 ซึ่งในวันแข่งเรือยาวจะเป็นวันเดียวกับที่เจ้าภาพนำผ้ากฐินทอด ณ วัดนั้น การแข่งเรือจะมีขึ้นในเวลาประมาณเที่ยง แข่งขันเป็นคู่ ๆ เรือยาวไป เรือยาวลาไฉชนะก็จะได้รางวัล สมัยก่อนรางวัลไม่กำหนดแน่นอน ส่วนมากจะเป็นผ้าแถบ ผ้าแพรสีต่าง ๆ โดยจะใช้ผูกหัวเรือหรือมอบกับผีพายหญิงที่นั่งพายคู่อยู่ส่วนหัวเรือ ซึ่ง

จะมี 4 คู่ 5 คู่ หรือมากกว่านั้น หรืออาจเป็นผ้าขาวม้า ซึ่งนิยมมอบให้กับผีพายผู้ชาย ซึ่งอาจมี 8 คู่ 10 คู่ นั่งอยู่ส่วนท้ายเรือ

7. เหนือเรือ เป็นการตัดแปลงจากการเหื่อน้ำซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวเพชรบุรี การเหือบกเริ่มมากกว่า 20 ปี ต่อมาภายหลังจากสร้างเขื่อนเพชรปิดกั้นแม่น้ำเพชรบุรีที่อำเภอท่ายางเป็นผลให้แม่น้ำเพชรบุรีแห้งขอดลง และส่วนตอนกลางแม่น้ำก็ตื้นเขิน ไม่เหมาะแก่การเหื่อน้ำเหมือนในอดีต ผู้เคยเล่นเรือน้ำจึงคิดดัดแปลงลักษณะของการเหื่อน้ำมาเล่นบนบก โดยเอาเนื้อร้องและทำนองมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับท่าทางของผีพายขณะเดินเหิน ผู้เล่นมีทั้งหญิงและชายซึ่งเป็นทั้งผีพายและลูกคู่ ส่วนเรือที่จำลองจะประดับประดาสวยงามมาก เนื้อความที่ใช้เหือบกจะเริ่มด้วย บทไหว้ครู บทเกริ่น บทเกี่ยวพาราสี บทชมนกชมไม้ มีข้อสังเกตว่าไม่มีบทว่าโต้ตอบกัน ต้นเสียงจะเหือบเพลงไปเรื่อยๆ เมื่อเห็นว่าสมควรแก่เวลา ก็จะเหือบท้อลาและอวยพรให้ผู้ชม

เอกลักษณ์ของท้องถิ่น

1. เขาวัง ในสมัยโบราณนิยมเรียกกันว่า "เขาสมน" ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพระนครคีรีซึ่งเป็นพระราชวังบนเขาสูง นับเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรบุรีเช่นเดียวกับต้นตาลโตนด กล่าวได้ว่าหากมีโอกาสมาเมืองเพชรบุรีแล้วไม่ได้ขึ้นเขาวัง ก็ดูเหมือนยังมาไม่ถึงเมืองเพชรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯมาที่เมืองเพชรบุรีและทรงพอพระราชหฤทัยกับธรรมชาติบนเขาแห่งนี้ จึงโปรดเกล้าฯให้สร้างพระราชวังขึ้นเพื่อเป็นที่สำหรับแปรพระราชฐานมาประทับพักผ่อน ในครั้งนั้นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นแม่กองในการก่อสร้าง และเมื่อสำเร็จแล้วโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า "พระราชวังพระนครคีรี" ส่วนเขาลูกนี้ก็พระราชทานชื่อให้ใหม่ว่า "เขามหาสวรรค์"

2. ต้นตาล จังหวัดเพชรบุรีมีต้นตาลมากที่สุดในประเทศไทย ดังปรากฏหลักฐานจาก "นิราศเมืองเพชรบุรี" ของสุนทรภู่ ความตอนหนึ่งว่า "ทุกประเทศเขตแคว้นแดนพริบพรี เหมือนจะชี้ไปไม่พ้นแต่ต้นตาล" ด้วยเหตุนี้ ต้นตาลจึงกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี คู่กับเขาวังหรือ พระนครคีรี ปรากฏเป็นตราและธงประจำจังหวัดเพชรบุรี สืบมาจนถึงทุกวันนี้ต้นตาลเมืองเพชรบุรีให้ผลผลิตน้ำตาลโตนดที่ดีที่สุดมาตั้งแต่สมัยโบราณตราบนจนถึงปัจจุบัน จึงมีชื่อเสียงติดปากคนทั่วไปว่า "น้ำตาลเพชรบุรี" เพราะมีรสหวาน หอมอร่อย รสชาติกลมกล่อมชวนรับประทาน จนเป็นที่มาของคำว่า "หวานเหมือนน้ำตาลเมืองเพชร" โดยทั่วไปตามชนบทชาวนาจะปลูกข้าวและทำตาลควบคู่กันไปส่วนใหญ่จะนิยมปลูกต้นตาลไว้บริเวณคันนา

ในท้องที่เหล่านี้เมื่อมองผ่านต้นตาลจะมองไม่เห็นท้องฟ้าอีกด้านหนึ่ง แต่ปัจจุบันเนื่องจากการทำนา 2 ครั้ง เป็นผลให้ต้นตาลปรับสภาพไม่ทันเพราะพื้นที่มีน้ำมากเกินไปเนื่องจาก

กลายเป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขัง ต้นตาลไม้ได้พักตัวที่เรียกว่า“แตงตัว” ในที่สุดก็ต้องยืนตายภายในเวลาไม่นาน ปัจจุบันจำนวนต้นตาลจึงลดลงบ้าง

3. ชมพูเพชร เป็นผลไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งชาวเพชรบุรีมีความภาคภูมิใจ โดยเฉพาะรสชาติที่หวานกรอบ อร่อย แตกต่างไปจากชมพูพันธุ์อื่น ๆ หรือแม้แต่จะนำพันธุ์ของชมพูเพชรไปปลูกที่อื่นคุณภาพก็จะไม่ดีเท่ากับปลูกที่เมืองเพชรบุรี ดังนั้นการปลูกชมพูเพชรจึงทำรายได้ให้แก่เกษตรกรจำนวนมากความเป็นมาของการปลูกชมพูเพชรนั้น เหตุนี้ชมพูเพชรจึงเจริญเติบโต ออกงามให้ผลดี สีสวยและมีรสชาติอร่อย แตกต่างไปจากชมพูเขียวที่มีอยู่เดิม ต่อมาเมื่อมีผู้ขอ ขยายพันธุ์ชมพูเพชรไปปลูกบ้างแต่เจ้าของไม่ประสงค์จะให้ขยายกิ่งพันธุ์ชมพูเพชรไปปลูก แพร่หลายดังนั้นในระยะแรกชมพูเพชรทั้งสามต้น จึงยังไม่ได้แพร่พันธุ์ไปปลูกในที่แห่งใด อย่างไรก็ตาม ต่อมาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการขยายตอกิ่งชมพูเพชรออกจำหน่ายให้กับคนที่ ต้องการในราคาประมาณกิ่งละ 200 - 250 บาท ซึ่งนับว่าเป็นราคาที่แพงมากในสมัยนั้น และ ภายหลังจาก พ.ศ.2500 เป็นต้นมา กิ่งชมพูเพชรก็เป็นที่แพร่หลายไปอย่างกว้างขวางในทุกพื้นที่ ของจังหวัดเพชรบุรี

4. แม่น้ำเพชรบุรี หรือที่นิยมเรียกกันทั่วไปว่า “น้ำเพชร” เป็นธรรมชาติมีต้นน้ำจาก ทิวเขาตะนาวศรีซึ่งแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับประเทศสหภาพพม่า ไหลผ่านพื้นที่ในเขตอำเภอ ท่ายาง อำเภอบ้านลาด วัดท่าไชย อำเภอเมืองเพชรบุรี และลงสู่ทะเลอ่าวไทยที่อำเภอ บ้านแหลม ทางด้านทิศเหนือของจังหวัด

น้ำเพชร มีความสำคัญในฐานะที่เป็นศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ฯลฯ ความสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เป็นน้ำเสวยในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 สืบมา จนกระทั่งยกเลิกไป ใน พ.ศ.2465 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ในอดีต กล่าวกันว่า น้ำเพชรมีรสอร่อย ไส้สะอาดและจีดสนิท จึงถือได้ว่าน้ำเพชรเป็นเอกลักษณ์ของ เมืองเพชรบุรีอีกประการหนึ่งที่ชาวเพชรบุรีภาคภูมิใจ

10. การคมนาคมขนส่ง

จังหวัดเพชรบุรี เป็นจังหวัดที่มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อกับภาคใต้และภูมิภาคภาคอื่น ๆ ของประเทศการเดินทางเข้าสู่จังหวัดทำได้หลายทาง ทั้งทางรถยนต์ส่วนตัว รถยนต์โดยสารประจำ ทาง รถไฟ ทางอากาศ มีสนามบินบ่อฝ้าย อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งตั้งอยู่ห่างจาก ตัวจังหวัดเพชรบุรีประมาณ 60 กิโลเมตร ทางน้ำ ด้วยเรือเดินทะเลจะทำให้สามารถติดต่อกับ ชายฝั่งทะเลตะวันออก เช่น พัทยาและจังหวัดชลบุรี

11. การท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรี

จังหวัดเพชรบุรีมีสภาพทางธรรมชาติและภูมิประเทศอันสวยงามหลากหลายทั้งภูเขา ป่าทึบ ที่ราบลุ่มแม่น้ำ ตลอดจนชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย จึงส่งผลให้จังหวัดเพชรบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายและสมบูรณ์กว่าจังหวัดอื่นไม่ว่าจะเป็นชายหาด ทะเลอันสวยงาม น้ำตก ถ้ำ ป่าเขา ที่ยังคงธรรมชาติอันงดงาม ตลอดจนทะเลสาบน้ำจืด ขนาดใหญ่ที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติของแมกไม้ นอกจากนี้จังหวัดเพชรบุรียังมีแหล่งศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีอีกจำนวนมากด้วย

การท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรี : 10 เดือนแรกของปีงบประมาณ 2551 (ตุลาคม.2550-กรกฎาคม 2551) เมื่อพิจารณาจำนวนนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ 10 เดือนแรกของปีงบประมาณ 2551 ขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่แล้วร้อยละ 11.95 ตามการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี ขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่แล้วร้อยละ 19.19 , 12.35 และ 7.30 ตามลำดับ สะท้อนนโยบายจังหวัดในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างได้ผล

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวของจังหวัดช่วง 10 เดือนแรกของปีงบประมาณ 2551 ยังคงขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว ตามจำนวนนักท่องเที่ยว และอัตราการเข้าพักแรมที่ขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่แล้วโดยเฉพาะในช่วงเทศกาล และวันหยุด นักชดถุภษ (ที่มา ข้อมูล : สำนักงานคลังจังหวัดเพชรบุรี)

ตาราง 18 ตารางแสดงเครื่องชี้ภาวะด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรี (10เดือนแรก
ของปีงบประมาณ)

		2550	2551
		10 เดือนแรกปี งบประมาณ ต.ค.49-ก.ค.50	10 เดือนแรกปี งบประมาณ ต.ค.50-ก.ค.51
เครื่องชี้ภาวะการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี			
การท่องเที่ยว			
จำนวนนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ	คน	748,606.00	838,062.00
อัตราการขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว	%	-5.36	11.95
- อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน(อ.แก่งกระจาน)	คน	107,281.00	120,529.00
อัตราการขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว	%	-21.36	12.35
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครศรีวี(อ.เมือง)	คน	394,042.00	422,797.00
อัตราการขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่	%	0.77	7.30
- พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน(อ.ชะอำ)	คน	247,283.00	294,736.00
อัตราการขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่	%	-6.18	19.19
อัตราการพักค้างแรม	%		
- ภาชีบำรุงท้องถิ่นจากโรงแรม	บาท	644,458.00	824,033.00
อัตราการขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่	%	-1.85	27.86
- ปริมาณการใช้ไฟฟ้าในกิจการโรงแรม	w/h	27,285.32	35,016.38
อัตราการขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่	%	24.02	28.33
- รายได้จากกิจการโรงแรม*	ล้านบาท	729.09	781.06
อัตราการขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่	%	Na	7.20

หมายเหตุ : ข้อมูลรายได้จากกิจการโรงแรมเป็นข้อมูลเบื้องต้นจากสำนักงานสรรพากรพื้นที่
เพชรบุรี

สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

- สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
- สถานที่ท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม
- สถานที่ท่องเที่ยวทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ชายหาดชะอำ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอยู่ห่างจากตัวเมืองเพชรบุรี 41 กิโลเมตร แต่เดิมเป็นเพียงตำบลหนึ่งแต่ภายหลังจากที่หัวหินมีชื่อเสียง ที่ดินบริเวณชายทะเลถูกจับจองหมด เจ้านายและขุนนางสมัยนั้นจึงหาที่พักผ่อนแห่งใหม่ สมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี ได้เสด็จมาทรงพบว่าชายหาดชะอำ เป็นชายหาดที่สวยงามไม่แพ้หัวหิน จึงทำให้ ชะอำเป็นที่รู้จักตั้งแต่นั้นมา

หาดเจ้าสำราญ อยู่ห่างจากตัวเมืองเพชรบุรีประมาณ 15 กิโลเมตร ในอดีตเป็นหาดที่มีความสะอาดสวยงามและเป็นสถานที่ที่กษัตริย์ในสมัยอยุธยาหลายพระองค์ รวมทั้งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถเคยเสด็จมาประทับแรม และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6 ก็ทรงโปรดปรานที่แห่งนี้มากถึงกับทรงสร้างพระตำหนักเจ้าสำราญขึ้นด้วยเหตุนี้จึงได้ชื่อว่า “หาดเจ้าสำราญ”

หาดปึกเตียน เป็นสถานที่อาจเรียกได้ว่าเป็นเพชรอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี ที่มีความสวยงามของชายหาดและไม่มีผู้คนพลุกพล่าน หาดปึกเตียนตั้งอยู่ในอำเภอท่ายาง ห่างจากหาดเจ้าสำราญ ไปทางทิศใต้ประมาณ 7 กิโลเมตร เป็นหาดที่ขาวสะอาดและกว้างขวางมาก

เขาทะโมน เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวที่ชอบปีนเขาชมถ้ำไม่ควรพลาดไปชมมีลักษณะเป็นลูกเขา ขนาดเล็กอยู่ในเขตตำบลท่าเสา อำเภอบ้านลาด มีถ้ำที่น่าสนใจคือ “ถ้ำพระยาแกรง” และถ้ำอื่นๆอีกหลายถ้ำ ที่ยอดเขานั้นมีพระพุทธรูปจำลองประดิษฐานอยู่

เขาอ้อย อยู่ก่อนถึงตัวเมืองเพชรบุรีประมาณ 15 กิโลเมตรที่มีถ้ำหลายถ้ำ สิ่งสำคัญที่อยู๋ภายในถ้ำคือพระพุทธรูปไสยาสน์และพระพุทธรูปจำลอง ติดกับเขาย้อยคือบ้านดอนทรายซึ่งมีดอกไม้สวยงามนำชม

ถ้ำเขาหลวง อยู่ห่างจากเขาวังประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นเขาสูงขนาดเล็กยอดสูงเพียง 92 เมตร แต่มีถ้ำขนาดใหญ่สวยงามและสำคัญที่สุดของจังหวัดเพชรบุรีภายในถ้ำเป็นเหมือนห้องโถงใหญ่มีแสงสว่างจากปากช่องบนเพดานถ้ำ รอบห้องโถงของถ้ำนั้นที่พระพุทธรูปใหญ่น้อยประดิษฐานอยู่มากมาย นอกจากนี้ยังมีหินงอกหินย้อยธรรมชาติสวยงามตระการตาเป็นอย่างยิ่ง

เขื่อนแก่งกระจาน อยู่ในเขตอำเภอแก่งกระจาน ห่างจากตัวเมืองเพชรบุรีประมาณ 53 กิโลเมตร เป็นเขื่อนดินแห่งแรกของประเทศไทย สร้างขึ้นกันแม่น้ำเพชรบุรีทำให้เป็นทะเลสาบ

กว้างใหญ่ และอาจกล่าวได้ว่าเป็นทะเลสาบน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย การเดินทาง
เส้นทางแรกไปทางอำเภอท่ายางต่อไปประมาณ 30 กิโลเมตร ส่วนอีกเส้นทางหนึ่งไปตามทางหลวง
หมายเลข 5 ประมาณหลักกิโลเมตรที่ 186 มีทางแยกขวา เข้าไปอีกประมาณ 30 กิโลเมตร

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดในประเทศ
ไทย ภายในอุทยานฯ นี้ มีจุดที่น่าสนใจหลายแห่ง ทั้งที่เป็นทะเลสาบกว้างใหญ่ประมาณ 45 ตาราง
กิโลเมตร และความสงบในท่ามกลาง ความงดงามของหินผา บริเวณป่าสนเขาธรรมชาติเป็นจุด
ชมวิวที่สร้างความประทับใจสำหรับคนที่รัก ธรรมชาติมานานักต่อนักแล้ว

เขาพะเนินทุ่ง เป็นยอดเขาสูงจากระดับน้ำทะเล 1,027 เมตร ที่ยอดเขาเป็นทุ่งหญ้า
ในตอนเช้าตรู่จะมีทะเลหมอกปกคลุมทั่วไป ห่างจากเขาพะเนินทุ่งออกไปประมาณ 15 กิโลเมตร
มีน้ำตกทอดทิพย์เป็นน้ำตกที่มีความสูงถึง 9 ชั้น

ชายทะเลอำเภอบ้านแหลม บางตะบูน บางแก้ว บางขุนไทร เป็นชายทะเลอำเภอบ้าน
แหลมสภาพชายฝั่งเป็นหาดโคลน เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงหอยแครงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย
ที่ตำบลบางตะบูน มีการเก็บหอยแมลงภู่และหอยชนิดอื่นๆ ที่ตำบลบางขุนไทร ส่วนที่ชายทะเล
ตำบลบางแก้วมีเศษเปลือกหอยหรือ“กระเช้า” จำนวนมาก นำไปป็นขายเป็นอาหารสัตว์ได้
ชายทะเลอำเภอบ้านแหลมเหมาะสำหรับการพักผ่อนหาประสบการณ์ในสิ่งแปลกใหม่

แหลมหลวง มีลักษณะเป็นปลายแหลมของหาดทราย ยื่นยาวออกไปในทะเลประมาณ
2 กิโลเมตร เป็นชายทะเลภาคใต้แห่งเดียวที่สามารถชมได้ทั้งพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก
เป็นแหลมทรายที่ยาวที่สุดของประเทศ ได้ชื่อว่าเป็นทรายเม็ดแรกของอ่าวไทย ตั้งอยู่ในตำบล
แหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม ห่างจาก ตัวเมืองเพชรบุรีไป 15 กิโลเมตร บนเส้นทางเดียวกับ
หาดเจ้าสำราญ โดยแยกซ้ายก่อนถึงหาดเจ้าสำราญเล็กน้อย

คอกกระท่อม เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เป็นที่พักผ่อนของชุมชนริมแม่น้ำเพชรบุรี บริเวณ
สะพานข้าม แม่น้ำหน้าเขื่อนเพชร เหมาะสำหรับพาครอบครัว และเพื่อนฝูง ไปนั่งพักผ่อนเด็ก ๆ
สามารถเล่นห่วงยางในแม่น้ำได้อย่างปลอดภัย เพราะน้ำตื้น

น้ำตกแม่กระดังลา เป็นน้ำตกที่มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ มีน้ำตลอดทั้งปี
การเดินทางเข้า เที่ยวชมสะดวก ห่างจากเส้นทางหลัก (เพชรเกษม) ประมาณ 30 กิโลเมตร ซึ่งใช้
เส้นทางเดียวกันกับน้ำพุร้อนหนองหญ้าปล้องระยะทางเลยน้ำพุร้อนไป 7 กิโลเมตร ถ้าเดินทางหน้า
ฝน ต้องใช้รถยนต์ขับเคลื่อน 4 ล้อ เนื่องจากเส้นทางมีน้ำไหลผ่านถนนเป็นระยะ ๆ

อุทยานสวรรค์แก่งกระจาน เป็นอุทยานทางศาสนา ประกอบด้วย ประติมากรรมปูน
ปั้นพระพุทธรูปปางค์ต่างๆ โดยเฉพาะองค์เจ้าแม่กวนอิมปางพันมือ ซึ่งแกะสลักจากไม้ ซึ่งเป็นไม้

มีกลิ่นหอมจากเมืองจีนและเป็นปรางค์แกะจากไม้หอมใหญ่ที่สุดในโลก อีกทั้งมีประวัติการจุดขององค์พระโพธิสัตว์ อีกหลายพระองค์ ซึ่งมีแสดงไว้ในอุทยาน

บึงปรีดา เป็นบึงน้ำขนาดใหญ่ ตกแต่งพื้นที่เป็นรีสอร์ท พร้อมบ้านพักรับรอง สถานที่สะอาด สวยงาม และร่มเย็น พร้อมรับรองการประชุมสัมมนา และจัดกิจกรรมทั้งทางบกและทางน้ำ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 25 กิโลเมตร

แหล่งศึกษางานด้านศิลปะและวัฒนธรรม

ด้านสถาปัตยกรรม

ปรางค์วัดกำแพงแดง อยู่ในเขตอำเภอเมือง เป็นโบราณสถานที่สร้างด้วยศิลาแลง ฉาบปูน ประดับด้วยลายปูนปั้นลักษณะทางด้านศิลปกรรมไม่ว่าที่ปรางค์หรือปราสาท ล้วนแต่แสดงถึงรูปทรงและวัตถุของสถาปัตยกรรมแบบขอม ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปที่ชื่อว่า "หลวงพ่เพชร"

โบสถ์วัดกุฎินางเค็ม วัดกุฎีตั้งอยู่เกือบถึงอำเภอเขาย้อย ตัวโบสถ์เป็นไม้มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาโบสถ์ไม้ที่มีอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี เฉพาะส่วนที่กั้นฝาไม้ขนาดยาว 7 ห้อง กว้าง 3 ห้อง และมีมุขลดยื่นออกไปด้านหน้าและด้านหลังด้านละ 1 ห้องและทำเป็นพาไลอีก 1 ห้องโดยรอบอาคารหน้าบ้านจำหลักไม้และฝาแกะสลักไม้ซึ่งมีทั้งหมด 20 แฉก ถือว่าเป็นโบสถ์ที่มีฝาแกะสลักไม้ทั้งหลังเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม ลักษณะเป็นอาคารไม้ที่สร้างในสมัยอยุธยา มีขนาดใหญ่ประมาณ 10 ห้อง มีเสาแปดเหลี่ยมเรียงกัน 4 แถวๆละ 11 ต้น รวม 44 ต้น ในศาลามีธรรมาสถนียอด 2 หลัง หลังหนึ่งเป็นฝีมือช่างปัจจุบันส่วนอีกหลังหนึ่งมีสภาพชำรุดใช้การไม่ได้แล้ว สร้างโดยช่างที่เป็นยอดฝีมือครั้งอยุธยา ซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงชมว่างามเหลือพรรณนาเล่ากันว่าศาลานี้เดิมเป็นพระตำหนักของพระเจ้าเสือ แต่ได้พระราชทานให้สมเด็จพระสังฆราชแดงโมนำมาปลูกสร้างเป็นศาลาการเปรียญของวัด และสิ่งหนึ่งไม่สามารถหาชมได้ง่ายนักในปัจจุบัน ก็คือ "หอไตรกลางน้ำ" เป็นหอไตรสามเสา ปลูกลงในสระน้ำ มีลักษณะเป็นเรือนไทย ฝากระดาน 2 ห้อง หลังคามุงกระเบื้องดินเผาไม่มีกันสาด ใช้เป็นที่เก็บพระไตรปิฎก

พระอุโบสถวัดมหาสมณาราม วัดมหาสมณารามหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า "วัดเขาวัง" มีพระอุโบสถเป็นอาคารทรงไทยขนาดกลาง หลังคาซ้อนสองชั้นมุงด้วยกระเบื้องเคลือบ มีข้อฟ้าใบระกาและหางหงส์เป็นทึงดงามยิ่ง หน้าบันมีภาพลายปูนปั้นเป็นสัญลักษณ์ของรัชกาลที่ 4 เป็นรูปพระมหาพิชัยมงกุฎ ตรงด้านหน้าและด้านหลังของพระอุโบสถ ทำเป็นศาลาขวางอยู่ชิดกับตัวโบสถ์ ผนังก่อด้วยอิฐฉาบปูนทำเป็นช่องโค้งแหลม ลักษณะอย่างซุ้มประตูและที่แปลกตาก็คือ โบริสมาหินอ่อนสลักลวดลายเป็นรูปสี่เหลี่ยม ซึ่งเป็นแบบที่นิยม ในสมัยรัชกาลที่ 4

สถาปัตยกรรมพระนครคีรี เป็นสถาปัตยกรรมตะวันตกแบบนีโอคลาสสิกผสมกับสถาปัตยกรรมแบบจีน

ด้านประติมากรรม

ปูนปั้นวัดไผ่ล้อม ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์วัดไผ่ล้อม มีลวดลายให้ชมด้านเดียวกันสองหน้าบัน ปั้นเป็นภาพปราสาท 7 ชั้น ศาลา เริงผา ภูเขา ต้นไม้ และภาพพระพุทธรูปปางต่างๆ ฝีมือการปั้นยอดเยี่ยมมาก ภาพปูนปั้นผนังด้านนี้เมื่อต้องแสงจะทำให้เกิดเงาสลับซับซ้อน ดูลุ่มลึกลดหลั่นเป็นชั้นช่อง แสดงถึงความเป็นเลิศในแนวคิดและฝีมือช่างอย่างหาที่เปรียบมิได้

ปูนปั้นวัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นรูปแบบสมัยอยุธยาตอนปลาย สืบเนื่องจากลวดลายกนกก่อนพลัง์แตกก้านแตกช่อ ออกลายประสานกลมกลืนกัน ภาพประกอบมักนิยมเป็นรูปครุฑ รูปนารายณ์ทรงครุฑและรูปนารายณ์เหยียบป้าอสูรเป็นส่วนมาก

ปูนปั้นวัดเขายันไคอิฐ หน้าบันโบสถ์ด้านทิศตะวันออกมีศิลปะปูนปั้นเต็มหน้าบัน ปั้นเป็นรูปครุฑประกอบด้วยลายพุ่มปลายประดับดั่งเปลวไฟ ถัดจากลายพุ่มเป็นลายกนกก้านชดช้อยางโตพื้นประดับกระจก

ปูนปั้นฐานเสมาวัดสระบัว ฐานเสมาชั้นล่างเป็นภาพยักษ์แบกไม้มือตันฐานเสมาชั้นบนส่วนด้านข้างและด้านหลังนั้นเป็นคนพอกสิบสองภาษา สำหรับด้านหน้าโบสถ์นั้นเป็นรูปพวกอมมนุษย์

ปูนปั้นวัดมหาธาตุวรวิหาร ปูนปั้นที่วิหารหลวงวัดนี้งามเด่นสง่าเป็นที่ตื่นตาตื่นใจยิ่งนัก เป็นฝีมือชั้นครูในสมัยรัตนโกสินทร์ของชาวเพชรบุรี

ปูนปั้นวัดพลับพลายชัย มีลายปูนปั้นที่ขุ่มประตูทางซ้ายมือเป็นภาพหนุมานเข้าห้องนางวารินทร์ส่วนขุ่มทางขวามือเป็นภาพวิรุญจำบังลม

ปูนปั้นวัดปากคลอง เป็นงานปูนปั้นที่แสดงให้เห็นถึงฝีมือและชั้นเชิงของช่างโดยเฉพาะภาพเทพพนมและลายดอกไม้และที่น่าทึ่งก็คือ การลงสีในงานปูนปั้นซึ่งทำได้อลังการน่าชมยิ่งนัก

โบสถ์มหาธาตุวรวิหาร เป็นโบสถ์เก่าทำด้วยหินทรายแดง บนแท่นสูง 120 ซม. จำหลักลวดลายเต็มทั้งแผ่น มีขุ่มเสมาแบบกูปช้าง ลายที่ฐานเสมาแกะสลักเป็นรูปดอกไม้เรียงกัน

ด้านจิตรกรรม

จิตรกรรมฝาผนังวัดใหญ่สุวรรณาราม มีลักษณะเป็นภาพเขียนเต็มผนังซึ่งบางส่วนลบเลือนเกือบหมดแต่ยังพอเห็นร่องรอยของความงดงามได้ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี กล่าวว่า "ช่างที่อยู่ในสมัยที่ภาพเขียนเจริญถึงขีดสุดเท่านั้นจึงจะสามารถวาดภาพจิตรกรรมที่งดงามเช่นนี้ได้"

จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะแก้วสุทธาราม

จิตรกรรมฝาผนังวัดท้ายตลาด ในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมเต็มผนังด้านหน้าพระประธาน ผนังเหนือบานประตูจรดเพดาน เขียนเป็นภาพวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

จิตรกรรมสมุดข่อยวัดพระรูป “สมุดข่อยหรือสมุดไทย” เป็นหนังสือที่ใช้กระดาษแผ่นเดียวยาว ติดต่อกันไปตลอดเล่มด้วยการพันกลับไปกลับมาเป็นเล่ม ซึ่งมีความหนา กว้างหรือบางเท่าใดก็ได้แล้วแต่ความต้องการสามารถเขียนภาพประกอบทั้งที่เป็นลายเส้น และเป็นภาพระบายสีประเภทจิตรกรรมลงไปด้วย

แหล่งศึกษาทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์

พระราชวัง

พระราชวังบนพระนครคีรี “เขาวัง”

เป็นพระราชวังที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ตั้งอยู่บนเขาที่มียอดสูงประมาณ 92 เมตร ริมถนนเพชรเกษมในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี พระนครคีรี มีพระที่นั่งและกลุ่มอาคารตั้งอยู่บนยอดเขาใหญ่ 3 ยอด ดังนี้

1. ยอดเขาด้านตะวันออก บริเวณไหล่เขาเป็นที่ตั้งของวัดมหาสมณารามส่วนยอดเขาเป็นที่ตั้งของวัด พระแก้วซึ่งเป็นวัดที่สร้างใหม่เพื่อเป็นวัดประจำพระราชวังพระนครคีรี

2. เขายอดกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระธาตุ จอมเพชร ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

3. ยอดเขาด้านตะวันตก เป็นที่ตั้งของพระราชวัง ประกอบด้วย พระที่นั่งต่างๆ นอกจากนี้ยังมีโรงรถ โรงม้าราชวัลลภาคาร ศาลาลูกขุน ศาลาด่าน ศาลาเย็นใจ ทิมดาบ และโรงครัว ที่ตั้งพระราชวังนี้มีป้อมต่างๆเรียงรายอยู่โดยรอบทั้ง 4 ด้าน

กรมศิลปากรได้บูรณะปรับปรุงอาคารของพระราชวังด้านทิศตะวันตก และจัดตั้งเป็น “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี” และได้ประกาศให้พื้นที่ทั้งหมดเป็น “อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี”

พระรามราชนิเวศน์ “วังบ้านปืน” เป็นพระราชวังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมยุโรป โดยยืมส่วนมาจากพระราชวังฤดูร้อนของพระเจ้าวิลเฮล์มไกเซอร์ แห่งเยอรมนีการก่อสร้างแล้วเสร็จในสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้พระราชทานนามว่า “พระที่นั่งศรเพ็ชรปราสาท” ต่อมาทรงเปลี่ยนเป็นพระรามราชนิเวศน์

พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน เป็นพระตำหนักที่ประทับริมทะเล ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้ริ้ว พระตำหนักหาดเจ้าสำราญมาปลูกขึ้นใหม่ที่อำเภอชะอำ มีลักษณะเป็นอาคารไม้ หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องสีเหลืองได้ดูสูง ประกอบด้วยพระที่นั่ง

ใหญ่ 3 องค์ ตัวอาคารเป็นไม้หันหน้าเรียงขนานไปกับ ชายทะเล มีสะพานเป็นทางเดินเชื่อมระหว่างตึกแต่ละหลังและทางเดินไปสู่ทะเลได้ ได้รับขนานนามว่า “พระราชนิเวศน์แห่งความรักและความหวัง”

วัด

วัดเขabanไคอิฐ อยู่ห่างจากเขาวังประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐานที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่สมัยอยุธยา บนเขabanไคอิฐมีถ้ำเล็กใหญ่หลายคูหาอยู่ลึกลงไปใต้เขา ได้แก่ ถ้ำประทุน ถ้ำพระเจ้าเสือ และถ้ำ พระพุทธไสยาสน์ เป็นต้น

วัดกำแพงแดง วัดนี้เดิมเป็นเทวสถานในสมัยขอมสร้างตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ เทวสถานที่ยังสร้างขึ้นเดิมมีปราสาท 5 หลัง ทำด้วยศิลาแดง ปัจจุบันเหลือเพียง 4 หลัง ต่อมาเมื่ออิทธิพลของศาสนาพุทธแผ่ขยาย เข้ามา จึงได้แปลงเทวสถานแห่งนี้เป็นศาสนสถานในพุทธศาสนา

เป็นวัดตั้งแต่สมัยอยุธยาเรียกกันว่า “วัดใต้” ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี น้ำตรงบริเวณทำน้ำของวัดนี้เชื่อกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์และเป็นน้ำที่นำไปใช้ประกอบพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกของพระมหากษัตริย์ตามโบราณราชประเพณี

วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นวัดเก่าแก่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี มีการแบ่งเขตพุทธวาสนอกจากสังฆवास ภายในวัดมีพระปราสาทน้อยซึ่งสันนิษฐานว่าคงจะเป็นพระเจดีย์ห้ายอดเช่นเดียวกับที่เมืองนครศรีธรรมราช แล้วมาดัดแปลงเป็นพระปราสาทในสมัยหลัง ที่น่าสนใจคือมีภาพปูนปั้น ซึ่งเป็นฝีมือช่างเมืองเพชรที่หาดูได้ยาก

วัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นวัดเก่าแก่มีศาลาการเปรียญเป็นศาลาหลังยาวเสาแปดเหลี่ยม ประตูจำหลักไม้ลายก้านขดปิดทอง ในพระอุโบสถมีรูปหล่อของสมเด็จพระสังฆราช (แดงโม) ซึ่งเป็นผู้ปฏิสังขรณ์วัดนี้ ประดิษฐานไว้ที่หน้าพระประธาน

วัดกุฎี เป็นวัดในสมัยอยุธยา มีพระอุโบสถ สร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง

วัดเขาตะเครา เป็นวัดอยู่ในอำเภอบ้านแหลมเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยสูง 29 นิ้วหน้าตักกว้าง 21 นิ้ว เรียกกันว่า “หลวงพ่อบาเตาตะเครา”

วัดสระบัว เป็นวัดตั้งอยู่เชิงเขาวังด้านตรงข้ามกับวิหารพระพุทธไสยาสน์

วัดเกาะแก้วสุทธาราม เป็นวัดในสมัยอยุธยาตอนปลาย มีธรรมาสน์ที่เป็นงานไม้แกะสลักชั้นเยี่ยมที่ฝีมือละเอียดประณีตงดงาม

วัดไผ่ล้อม ปัจจุบันเป็นวัดสร้าง ตั้งอยู่ใกล้กับเรือนจำจังหวัดเพชรบุรี เหลือเพียงพระอุโบสถที่อยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก